

Radoslav Tomić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Djela Francesca Migliorija u Dalmaciji

Izvorni znanstveni rad – Original scientific paper

predan 15. 9. 2000.

Sažetak

Autor objavljuje četiri slike ovalnoga oblika iz Benediktinske crkve Sv. Krševana u Zadru i Sv. Petra u Trogiru. Na zadarskim slikama prikazano je Poklonstvo pastira i Rođenje Krista, a u Trogiru su prikazani Bogorodica s Djetetom i Sv. Antom Padovanskim te Krist i rimski satnik. Slike su djelo mletačkoga umjetnika Francesca Migliorija (Venecija, 1684–1736) koji se na vješt i autentičan način oslonio

na djela brojnih prethodnika i suvremenika (Balestra, Molinari, Ricci, Diziani) te je svojim djelima proširio prostor inovativnim pokretima u mletačkom slikarstvu prve polovine 18. stoljeća. Slika Rođenje Krista iz Zadra nestala je u Drugom svjetskom ratu te se objavljuje njezina fotografija koju je 1906. godine objavio Giuseppe Sabalich u svojim studijama o slikarstvu u Zadru.

U četvrtom svesku knjige *I dipinti delle chiese di Zara* objavio je Giuseppe Sabalich 1906. godine fotografije dviju slika iz Benediktinske crkve Sv. Krševana. Obje su slike ovalnoga oblika (veličina s okvirom 130 x 97 cm; veličina bez okvira 116 x 88 cm) a prikazuju *Rođenje Krista* i *Poklonstvo pastira*.¹ Slike ne navodi Carlo Cecchelli u svom inventaru zadarskih umjetnina 1932. godine. U ratnim razaranjima i nesrećama koje su zadesile taj grad nestala je slika *Rođenje Krista* te je u Stalnoj izložbi crkvene umjetnosti izložena samo preostala slika koju je publicirao Ivo Petricioli u katalogu navedene zbirke umjetnina.²

Obje slike djelo su Francesca Migliorija (Venecija, 1684–1736) kojemu je u posljednje vrijeme talijanska povijest umjetnosti posvetila određenu pozornost. Njegova djela u Gemäldegalerie u Dresdenu, gdje je boravio između 1715. i 1722. godine, pokazuju humus na kojemu je nastalo njegovo djelo. Osim zamjetnoga dugovanja naturalističkim tendencijama kraja 17. stoljeća, Migliori se koristio ne samo djelima Antonija Molinarija kod kojega je možda i učio, već i djelima Giovannija Battiste Piazzette nakon njegova povratka iz Bologne te djelima Federika Benkovića prije njegova odlaska u Beč 1716. godine.

Najveći broj Migliorijevih slika u Veneciji sačuvan je u crkvi S. Marcuola, gdje je radio od travnja 1729. do 1736. godine. U sakristiji i crkvi skupina je Migliorijevih djela s prikazima Sv. Ermagora i Fortunata. Uz ostalo, Migliori je naslikao i palu na glavnom oltaru *Uznesenje Blažene Djevice Marije sa Sv. Ermagorom i Fortunatom*, koja je u 19. stolje-

ću bila zamijenjena kopijom. Tom je prigodom slikar Sebastiano Santi, savjetnik Akademijine komisije za obnovu slika, okarakterizirao Migliorijeve slike kao škrabotine (*tele imbratate*).³ Migliori je izradio i oltarnu palu *Uznesenje Blažene Djevice Marije* u crkvi S. Stae na kojoj je Arslan prepoznao Balestrin utjecaj.⁴ Dvije Migliorijeve slike nalaze se na ogradi pjevališta u crkvi S. Moisè: *Klanjanje zlatnom teletu i Sv. Cecilija*. Dresdenska i venecijanska skupina slika pokazuje umjetnikov evolutivni put: od *tenebroso* slikarstva do izravnoga oslona na Sebastijana Riccija.⁵ Treba naglasiti da je na Migliorija izrazito utjecao rani Ricci, koji je nakon povratka iz Bologne prenio određene vrijednosti tamošnje slikarske akademije s jasnim tragovima Carraccijeve i Cortonine umjetnosti. Bolonjske utjecaje spomenuo je i Arslan, naglašavajući da su kod Migliorija posebno vidljivi tragovi Lorenza Pasinellija i Carla Cignanija.⁶

Slika *Poklonstvo pastira* u praškoj Narodnoj galeriji (veličina: 56 x 106,5 cm), ocijenjena kao mogući model za veću sliku u nekoj mletačkoj crkvi,⁷ pokazuje brojne podudarnosti sa zadarskom slikom na istu temu. Ponajprije, to je crvenkasti kolorit inkarnata i smeđi tonovi arhitekture, pejzaža i pozadine. Ponavljaju se i likovi staroga Sv. Josipa bijele brade s prekrizanim rukama na prsima, mladoga pastira u prednjem planu, skupine anđela koja podržava natpis *Gloria in excelsis Deo*, arhitektura i plavozeleno nebo. Pastir na zadarskom *Rođenju* nosi košaru s voćem: to je najljepši detalj slike koji govori o poetičnom karakteru Migliorijeva slikarstva. Pastir kretnjom i odjećom *all' antica* priziva duh Arkadije i idile. Taj se pastoralni duh u složenijem obliku ponav-

Francesco Migliori, *Poklonstvo pastira*, Zadar, Stalna izložba crkvene umjetnosti
Francesco Migliori, Deputation of Shepherds, Zadar, permanent exhibition of church art

Francesco Migliori, *Rođenje Krista*, nekada Zadar, crkva Sv. Krševana
Francesco Migliori, Birth of Christ, previously in Zadar, St. Krševan's church

Francesco Migliori, *Bogorodica s Djetetom i Sv. Antom Padovanskim*, Trogir, crkva Sv. Petra
Francesco Migliori, Mother of God and Child and St. Anthony of Padua, St. Peter's church, Trogir

Francesco Migliori, *Krist i rimski satnik*, Trogir, crkva Sv. Petra
Francesco Migliori, Christ and The Roman Captain, St. Peter's church, Trogir

lja i u Pragu, jer su se u pozadini središnjega prizora okupili svirači i drugi likovi koji nisu u izravnoj vezi s temom rođenja (majka s djetetom, djevojke u razgovoru). Intimizam Migliorijeve umjetnosti dominantan na dalmatinskim slikama pokazuje da se osvrtao i na Gaspara Dizianija. Potvrda tomu su i dvije oltarne pale *Poklonstvo kraljeva* i *Smrt Sv. Josipa* (Lavariano/Udine, priv. vl.) koje su na izložbi *Pittura veneta del Settecento in Friuli* 1966. godine bile atribuirane Gasparu Dizianiju,⁸ makar su neosporna djela Francesca Migliorija.⁹ Pišući o tim slikama, Giuseppe Pavanello naglasio je utjecaj Antonija Balestre i njegove »akademske lekcije« s kojom se prožimaju novine Riccijeve umjetnosti. Riccijev i Dizianijev rukopis nalazi se u podlozi druge zadarske slike koja je izgubljena. Osobito se to odnosi na anđela raširenih krila i snažnoga tijela koji remeti usklađenost proporcija, na čemu Migliori uznastoji slikajući usitnjene likove u široko zamišljenu prostoru.¹⁰ Čini se da se slike u Furlaniji i Pragu datiraju u ranije umjetnikovo razdoblje, što znači da se i dvije zadarske slike mogu tako vremenski odrediti.

Vjerojatno se u kasnije umjetnikovo razdoblje mogu datirati dvije Migliorijeve slike u Trogiru. I one su ovalnoga oblika (veličina: 104 x 75 cm) te pripadaju bogatome inventaru Benediktinske crkve Sv. Petra. Jedna slika prikazuje *Bogorodicu s Djetetom i Sv. Antunom Padovanskim*, a na drugoj je slici Migliori izveo temu *Krist i rimski satnik*.¹¹ Sastavljajući katalog trogirskih slika 1997. godine, nisam znao tko je autor dviju slika. Naglasio sam da iskričavo svjetlo na Kristovu licu ukazuje na umjetnika koji radi pod utjecajem Francesca Fontebassa.¹² Taj bih utjecaj definirao kao posve načelčan te slike pripisao Francescu Miglioriju. Tako bi on bio autor čak četiriju ovala u benediktinskim crkvama Trogira i Zadra. Satnik na trogirskoj slici plastički naglašene muskulature posve je blizak vojniku na slici *Mučenje Sv. Ermagore i Fortunata* u crkvi S. Marcuola. Migliorijevu inventaru pripadaju i pozadinski likovi zagasito rumena inkarnata predloženi u konturama s raščješljanom kosom sitnih uvojaka. Uspoređujemo i likove anđela na slici *Bogorodica s Djetetom i Sv. Antom* iz Trogira s dječaćkim likovima sa slike *Klanjanje zlatnom teletu* u crkvi San Moisè.¹³ Upravo izvijeni ali snažni lik poklekla satnika pokazuje kako se dugo u Migliorijevu djelu sačuvala tradicija zreloga *seicenta*. Plasticizam u oblikovanju nasljeđuje od Antonija Zanchija, a ovalna, meko modelirana lica Bogorodice i djece preuzima od Balestre i Molinarija.

Francesco Migliori, *Uznesenje Blažene Djevice Marije*, Venecija, S. Stae

Francesco Migliori, *Assumption of the Blessed Virgin Mary*, Venice, S. Stae

Bilješke

- 1
G. Sabalich, *I dipinti delle chiese di Zara*, disp. IV, Zara, 1906, str. 22.
- 2
I. Petricioli, *Stalna izložba crkvene umjetnosti Zadar*, Zadar, 1980, str. 139.
- 3
P. Sorato, *Due artisti poco conosciuti nella chiesa di S. Marcuola a Venezia: G. Susali e F. Migliori*, Atti dell' Istituto Veneto di scienze, Lettere ed Arti CXXXVIII, Venezia, 1979–1980, str. 393–394.
- 4
W. Arslan, *Opere del Forabosco e Migliori*, Rivista di Venezia XIII, Venezia, 1934, str. 93–98.
- 5
P. Sorato, *Due artisti poco conosciuti nella chiesa di S. Marcuola a Venezia: G. Susali e F. Migliori*, Atti dell' Istituto Veneto di scienze, Lettere ed arti CXXXVIII, Venezia, 1979–1980, str. 381–395; **R. Pallucchini**, *La pittura nel Veneto*, Il Settecento II, Milano, 1996, str. 70–76.
- 6
W. Arslan, *Opere del Forabosco e Migliori*, Rivista di Venezia XIII, Venezia, 1934, str. 93–98.
- 7
Tesori di Praga, La pittura veneta del '600 e '700 dalle collezioni nella Repubblica Ceca, Milano, 1996, str. 196–197.
- 8
A. Rizzi, *Pittura veneta del Settecento in Friuli*, Udine, 1966, str. 50–53, kat. jed. 23–24. Atribuciju Dizianiju prihvaćena je i u monografiji o slikaru. Usp. **A. P. Zugni Tauro**, *Gaspare Diziani*, Venezia, 1971, str. 76.
- 9
G. Pavanello, *Schedule sei e setecentesche*, Arte in Friuli; arte a Trieste, Udine, 1997, str. 90–91, f. 28–29.
- 10
Na toj je slici posebno lijepo zamišljena bijela tkanina koju dva anđela podržavaju iznad Bogorodičina lika.
- 11
Evangelje po Mateju, 8, 1–13.
- 12
R. Tomić, *Trogirska slikarska baština*, Split-Zagreb, 1997, str. 84–87. Slike su u crkvu Sv. Petra možda prenesene iz porušene Benediktinske crkve Sv. Mihovila.
- 13
R. Pallucchini, *La pittura nel Veneto*, Il Settecento II, Milano, 1996, f. 82–84.

Summary**Radoslav Tomić****Francesco Migliori in Dalmatia**

The author writes about four oval paintings from the Benedictine church of St. Krševan in Zadar and St. Peter's in Trogir. The Zadar paintings portray *Deputation of Shepherds* and *Birth of Christ* while those in Trogir portray *The Mother of God and Child and St. Anthony of Padua* and *Christ and The Roman Captain*. The creator of these paintings is the Venetian artist Francesco Migliori (Venice, 1684–1736) who skilfully and authentically built on the works of his many predecessors and contemporaries (Balestra, Molinari, Ricci, Diziani) and through his work opened up the space for the innovative initiatives within the Venetian painting of the first half of the 18th century. The painting *Birth of Christ* from Zadar disappeared in the Second World War. The photograph in this article was originally published in 1906 by Giuseppe Sabalich in his studies on the painting in Zadar.